

VIZITA SUVERANILOR ROMÂNIEI MARI ÎN FRANȚA (9 – 12 APRILIE 1924)

Ștefania DINU

Abstract: The article is dedicated to the anniversary, in the year 2024, of the 100th anniversary of the European tour that King Ferdinand and Queen Marie carried out in France, Great Britain, Belgium and Switzerland, representing all types of government known in democratic Europe: constitutional monarchy, semi-presidential republic and state confederation.

After the Great Union of 1918, and its international recognition following the Paris Peace Conference, Romania pursued, externally, the preservation of the defensive system of alliances, the preservation of proximity to France and Great Britain in order to defend the status-quo territorially.

The visit of the Romanian royal family to France began on April 9, 1924, in Alsace, with a minute's silence at the graves of Romanian soldiers who died in captivity and were buried in the Val-du-Patre cemetery near Soultzmat. The next stop was Strasbourg, where the royal family and the suite visited the second cemetery outside the city, attended a grand breakfast hosted by General Berthelot and the High Commissioner General of the city of Strasbourg, after which they visited the old town, the cathedral and other monuments. King Ferdinand and Queen Marie also attended a great reception at the University, where the rector presented the King with a medal commemorating the passage through Strasbourg, and the Queen the title of „Doctor Honoris Causa” of the University of Strasbourg.

On April 10, 1924, the sovereigns arrived in Paris where they were welcomed by President Alexandre Millerand and his wife, Raymond Poincaré - the president of the Council of Ministers, by members of the government and representatives of other French institutions. The first ceremony in honor of the Romanian sovereigns took place at the Hotel de Ville, organized by the Paris City Hall, where speeches were made: by the president of the Municipal Council, followed by King Ferdinand's response. After the reception, King Ferdinand met with representatives of the Diplomatic Corps, after which,

together with the Queen, they attended a dinner party, followed by a musical evening, given by President Millerand at the Elysée Palace.

In the afternoon of April 11, 1924, King Ferdinand and Queen Marie were invited to visit the Bourget airfield, after which in the evening a dinner party was held at the Romanian Legation, offered by the King to the president of the French Republic.

Saturday, April 12, 1924, was the last day of the official visit of the sovereigns of Romania to Paris. Accompanied by the presidential family, King Ferdinand and Queen Marie attended a meeting of the Academy of Fine Arts, and at the end of the day, the president of the Council of Ministers – Raymond Poincaré and his wife offered a dinner in honor of the sovereigns.

During the day of 13 April 1924, the sovereigns went to Fontainebleau where they were greeted by the civil and military authorities, after which they took part in a dinner and then visited the château. At 7:00 p.m., Queen Marie was driven to the train station to depart for Nice, and King Ferdinand returned to Paris, where he would stay for a few more days.

The official visit of the sovereigns of Romania to France enjoyed great success and attention from the French press, but also in Romania. The newspapers „Universul” and „Adevărul” reported the main moments of the visit, the speeches of the two heads of state and commented on it, the first of the European tour of the royal family, in the spring of 1924.

Keywords: King Ferdinand, Queen Marie, European tour, France, Great War, alliance.

După Marea Unire din 1918, și recunoașterea sa pe plan internațional, în urma Conferinței de Pace de la Paris, România a urmărit, pe plan extern, păstrarea sistemului defensiv de alianțe, și a apropierii de Franța și Marea Britanie, în vederea apărării «statu-quo»-ului territorial.

Cercurile politice românești aveau să constate că relațiile dintre Franța și Anglia se răciseră considerabil, mai ales în după Conferința de la Lausanne, ale cărei lucrări au început la 20 noiembrie 1922, și unde principala problemă ce trebuia discutată era reglementarea navigației prin strâmtorile Bosfor și Dardanele. România a fost invitată să participe, deși au fost multe ezitări din partea Marii Britanii, care se temea că țara noastră va susține Franța. Pentru diplomația engleză, România trebuia să devină un instrument cu ajutorul căruia urma să exercite presiuni asupra Franței în vederea scăderii influenței ei în această parte a Europei. Așadar, la începutul anului 1924, România încerca o mai mare apropiere de Franța din cauza răcirii relațiilor, ca urmare a poziției pe care delegația românească se situase la Lausanne, unde susținuse punctul de

vedere englez. De aceea, cercurile guvernamentale și financiare franceze, încă de la începutul anului 1923, au manifestat o schimbare de atitudine față de România. Cu toate că guvernul român solicitase, un împrumut guvernului francez, acesta a amânat acordarea lui, fapt care l-a determinat pe Ion Gheorghe Duca, ministrul de externe, să ceară ministrului român la Paris să monitorizeze poziția Franței față de acest împrumut.

Totuși, pentru a-și întări influența în statele Micii Înțelegeri, și în special în România, la începutul anului 1924, Franța s-a angajat să acorde Iugoslaviei și României credite în scopuri de apărare, fapt care a deranjat guvernul englez, care a cerut lămuriri. Temându-se că în cazul acceptării împrumutului francez, Marea Britanie va cere restituirea împrumuturilor acordate României în timpul războiului, la 24 ianuarie 1924, guvernul român, prin Constantin Diamandi, ministrul român la Paris, a refuzat creditele acordate de Franța.

Așadar, din atitudinea guvernului francez față de România, unii reprezentanți ai diplomației apusene trăgeau concluzia că în cazul unei rupturi între Franța și Anglia, România va fi nevoită să treacă de partea Angliei. Însă România nu dorea această ruptură, ci dimpotrivă, ar fi vrut să mențină legături strânse cu ambele mari puteri aliante, în vederea păstrării noilor granițe. Rezultat al agravării neînțelegerilor franco-engleze, într-o telegramă adresată lui Ion Gheorghe Duca, diplomatul român Nicolae Petrescu-Comnen arăta că datoria României era, în ciuda modestelor ei mijloace, să împiedice o asemenea ruptură, care era considerată o adevărată catastrofă¹.

Menținerea bunelor relații ale României cu Franța și Marea Britanie, în special, a determinat diplomația românească să pregătescă, la șase ani de la Marea Unire, în perioada 9 aprilie - 15 mai 1924, un turneu oficial al Regelui Ferdinand și al Reginei Maria în aceste două țări, alături de Belgia și Elveția, reprezentând astfel toate tipurile de guvernare cunoscute în Europa democratică: monarhie constituțională, republică semiprezidențială și confederație statală².

¹ Ionuț Cojocaru, *De la războiul greco-turc la conferințele de la Lausanne și Montreux*, <https://ionutcojocaru.ro/2010/02/19/de-la-razboiul-greco-turc-la-conferintele-de-la-lausanne-si-montreux/>, accesat la data de 15 mai 2024; Text publicat și în *Analele Universității Spiru Haret, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, An II, nr. 2, 2008*.

² Dorina Tomescu, Radu Coroamă, *Vizita Regelui Ferdinand și a Reginei Maria în Marea Britanie, 12-15 mai 1924*, în „Muzeul Național”, XII, 2000, p. 249.

Articolul de față prezintă desfășurarea vizitei suveranilor români în Franța, țară aliată care susținuse România în timpul Marelui Război, prin Misiunea Militară Franceză condusă de generalul Henri Berthelot. Era un bun moment ca România, prin Regele și Regina sa, să-și manifeste recunoștința față de sacrificiile militarilor francezi pe pământ românesc și pentru susținerea în cadrul Conferinței de Pace. A fost prima vizită oficială de stat în afara granițelor, pe care suveranii României au efectuat-o după realizarea Marii Uniri, pentru a reitera, încă o dată, importanța României în sud-estul Europei, preocupările continue ale diplomației românești de păstrare a păcii și a tratatelor de pace.

Vizita familiei regale a României în Franța a început la 9 aprilie 1924, când suveranii României au sosit în gara Mulhouse, fiind aclamați de un număr enorm de locuitori în frunte cu generalul Berthelot și cu prefectul Haut-Rhin. Din suita suveranilor făcea parte Ion Gheorghe Duca, în calitatea sa de ministru de externe, dar și micul principe Mihai, în vârstă de doi ani și jumătate, însoțit de guvernanta sa Miss St. John.

În însemnările sale zilnice, din anul 1924, Regina Maria nota că de la Mulhouse au continuat călătoria la Bollviller, de unde au pornit în automobile, însoțiți mereu de generalul Berthelot, atașat pe lângă suverani, pe tot timpul șederii în Franța, spre cimitirul de la Val-du-Patre de lângă Soultz, unde erau îngropați mai mult de 500 de soldați români, morți în prizonierat. În prezența gărzii de onoare, după o scurtă slujbă ortodoxă susținută de către un preot român, Regina Maria a depus la mormintele soldaților florile oferite de câteva tinere îmbrăcate în costume alsaciene. „A fost o ceremonie simplă și impresionantă – nota Regina – bine organizată și emoționantă, concentrată asupra acelor nefericiți prizonieri care au murit acolo, în cea mai mare parte de foame”³.

De la Mulhouse, familia regală și suita au plecat la Colmar, de unde au luat trenul spre Strasbourg. După primirea organizată de autorități, Regele și Regina au vizitat cel de-al doilea cimitir situat în afara orașului, unde a fost, de asemenea, o ceremonie religioasă, după care s-au depus flori la morminte, într-o atmosferă de ploaie torențială. Misiunea atașată Regelui Ferdinand era compusă din generalul Henri Berthelot, guvernatorul militar al Strasbourgului, căpitanul

³ Regina Maria a României, *Însemnări zilnice (1924)*, vol VI, Traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, Îngrijire de ediție, cuvânt înainte și note de Vasile Arimia, București, Editura Historia, 2008, p. 182.

de vas O'Neill, de la Statul Major al Marinei, lt.-col. de Vassoigné din Casa Militară a președintelui Franței, lt.-col. d'Humières atașat militar al Legației Franței la București. Secretarul de ambasadă De La Baume a fost atașat lui Ion Gheorghe Duca, ministrul român de externe.

A urmat apoi un dejun grandios oferit de către generalul Berthelot și de Înaltul Comisar General Allapetite, masa nedurând prea mult și fiind animată de cei prezenți: doamne, ofițeri și oficialități. Cu acest prilej, comisarul general a luat cuvântul declarând că:

„Populația alsaciană este profund mișcată de ideea pioasă a suveranilor români de a veni să viziteze mormântul soldaților români, a căror captivitate a fost un adevărat martiriu. Alsacia se închină în fața amintirii acestor bravi soldați și adresează omagiul său de grațitudine suveranilor națiunii aliate, care combătând pentru triumful dreptului are partea sa din opera de eliberare a Alsaciei. Aceste morminte vor rămâne aici ca un simbol al solidarității dintre națiunile civilizate”⁴.

După dejun, familia regală a vizitat orașul vechi, catedrala și alte monumente, după care a revenit la tren. De la ora 16.00, suveranii au asistat la o mare recepție, la Universitate, unde rectorul Charlety a remis Regelui Ferdinand o medalie în amintirea trecerei prin Strasbourg, iar Reginei Maria titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității din Strasbourg⁵.

„Rectorul a ținut unul dintre cele mai frumoase discursuri pe care le-am auzit vreodată accentuând, cu mult tact, asupra sacrificiului făcut de Majestatea Sa pentru țara sa, trecând apoi la meritele mele, până a venit momentul să-mi ofere «însemnele», rugându-l pe rege să mi le înmâneze. Acest lucru a fost astfel aranjat încât să nu fie rănite sentimentele nimănui”⁶.

Revenită la tren, Regina Maria își exprima bucuria de a-l găsi acolo pe micul său nepot Mihai. „Îmi amintește de vremurile binecuvântate când Mircea era încă al meu. Miky pare o continuare firească a ceea ce mi-a aparținut cu atât de mulți ani în urmă. Un copil după altul”⁷.

⁴ „Adevărul”, Anul XXXVII, Nr. 12334, 11 aprilie 1924, p. 4.

⁵ „Cultura Poporului”, Anul IV, Nr. 59, 11 aprilie 1924, p. 1.

⁶ Regina Maria a României, *op. cit.*, p. 183.

⁷ *Ibidem*.

Reprezentantul ziarului „Le Matin”, care a fost primit de către Regele Ferdinand la Strasbourg, a declarat că acesta a fost profund emoționat de primirea pe care i-a făcut-o populația din Alsacia și că își exprimă întreaga recunoștință față de Franța care a ajutat România în timpul Marelui Război:

„Nu voi uita niciodată – a declarat Regele Ferdinand – rolul prețios al Misiunii Militare Franceze, în frunte cu generalul Berthelot. De atunci legăturile de simpatie reciprocă s-au înmulțit și au adâncit și mai mult prietenia tradițională și solidă între ambele țări. Sunt fericit că pot aduce poporului francez expresiunea recunoștinței noastre față de Franța, care ne-a ajutat în timpul războiului mondial și să sublinieze vechile legături dintre ambele țări”⁸.

În ziua de 10 aprilie 1924, Regina Maria relatează sosirea la Paris, cu trenul „prezidențial”, pe o vreme foarte rece, ceea ce a determinat-o pe suverana României să aleagă cu grijă toaleta zilei. Așadar, a purtat:

„o superbă catifea «albastru regal» cu o tentă care se mai numește și «albastru de Franța», o garnitură cu o foarte bogată bordură de sconcs, o mare eșarfă lată din aceeași blană, cu o mică pălărie de catifea cu o formă elegantă, ca să se asorteze, și care nu-mi ascundea prea mult fața”⁹.

La ora 10.00, mulțimea a început să se adune pe traseul pe care urma să-l parcurgă cortegiul regal între Quai d’Orsay și Bois de Bologne, a cărei gară era ornamentată și unde, rând pe rând, au început să vină reprezentanții comunei Paris, apoi oficialitățile române, membrii guvernului francez în frunte cu Raymond Poincaré, președintele Consiliului de Miniștri și în cele din urmă, în eleganta trăsură prezidențială, Alexandre Millerand cu soția, însoțiți de șeful Protocolului – De Fonguiers. După ce acesta a făcut prezentările de rigoare, Regele Ferdinand, care purta Marele Cordon al Legiunii de Onoare a trecut în revistă trupele de sub comanda generalului Gourand. Apoi, cortegiul a pornit în următoarea ordine: în prima trăsură Regele cu președintele Republicii franceze, generalul Berthelot și generalul Lásson, iar în cea de-a doua trăsură, Regina Maria cu soția președintelui francez și doi ofițeri de ordonanță. În a treia trăsură

⁸ „Universul”, Anul XLII, Nr. 84, 13 aprilie 1924, p. 1.

⁹ *Ibidem*, p. 184.

se aflau Ion Gheorghe Duca, ministrul român de externe și Raymond Poincaré, urmați de toți ceilalți miniștrii, reprezentanții oficiali și armata¹⁰.

De la gară, întregul cortegiu a pornit spre Palatul Afacerilor Externe – Quai d’Orsay, unde suveranii erau găzduiți, traversând faimosul bulevard Champs Elysée, de-a lungul căruia erau aliniate trupe și foarte multă populație entuziastă.

„Eu eram în cea de-a doua trăsură, consemna Regina, cu doamna Millerand, care este o femeie foarte drăguță, cu părul cărunt, o figură încântătoare, cu frumoase trăsături, și care, firește, nu este foarte tânără. În fața noastră stătea Rădescu și un aghiotant naval”¹¹.

Odată ajunși la Quai d’Orsay, Regele și Regina au fost întâmpinați de către personalul atașat cu foarte multe flori trimise de peste tot. „Minunați trandafiri, orhidee, crini, azalee, hortensii, care m-au scos aproape din minți de plăcere. Pentru mine florile au o extraordinară valoare”¹². Regele și Regina, la dorința acesteia din urmă, au fost lăsați să ia masa de prânz singuri, pentru a avea timp să se acomodeze și să parcurgă corespondența venită din țară. Regina Maria a probat rochia cu care urma să participe la ceremoniile de seară, o creație Redfern, albă cu argintiu:

„Am avut mai multe rochii frumoase, dar aceasta era mai aparte, deși nu chiar ceea ce dorisem. Seara, însă, cu toate perlele mele am reușit să fiu «eu însămi», deși a avea o rochie de seară în zilele noastre, după gustul meu, este extreme de dificil”¹³.

În după-amiaza zilei de 10 aprilie 1924, Regele Ferdinand și Regina Maria au participat la o recepție la Hotel de Ville, clădirea Primăriei Parisului, nu înainte de a merge la Palatul Elysée, pentru a face o vizită protocolară președintelui Millerand.

La ora 16.00, Regele și Regina au fost primiți la Hôtel de Ville, pe tot drumul parcurs de la Elysée la Primărie fiind ovaționați de către populație. La Hôtel de Ville, suveranii au fost întâmpinați de Georges Lalou, președintele

¹⁰ „Cultura Poporului”, Anul IV, Nr. 59, 11 aprilie 1924, p. 1.

¹¹ Regina Maria a României, *op. cit.*, p. 184.

¹² *Ibidem*, p. 185.

¹³ *Ibidem*.

Consiliului Municipal, Naudiu – Prefectul Poliției, Juilland – Prefect de Senat și de către Frédéric Brunet – președintele Consiliului General, în sala Saint-Jean¹⁴. Președintele Consiliului Municipal a remis Regelui Ferdinand medalia de aur a orașului Paris, iar Reginei Maria, un souvenir. În cuvântarea sa, președintele Consiliului Municipal a exprimat omagii Regelui și Reginei pentru devotamentul nestrămutat pe care ei și poporul român l-au cultivat față de Franța. Președintele Consiliului Municipal a apreciat și munca deosebită a Reginei Maria în timpul Marelui Război când „n-a șovăit o clipă să țină îndreptate nădejțile românești spre luptătorii dreptății”¹⁵.

La rândul său, Regele Ferdinand a răspuns la cuvântarea președintelui Consiliului Municipal cu următorul discurs:

„Suntem fericiți de a ne găsi în acest oraș ilustru, a cărui glorie strălucește în lumea întregă. Poporul român, santinelă de avangardă a civilizației latine a avut tot timpul conștiința solidarității permanente a intereselor comune dintre Franța și România, dar a păstrat orașului Paris o recunoștință cu totul deosebită, deoarece capitala voastră a avut o influență profundă asupra dezvoltării intelectuale și politice a României. De un secol încoace, beneficiind de ospitalitatea voastră frățească, tinerele noastre generații, una după alta, au venit la Paris ca să se inspire de libertățile voastre, să studieze în instituțiile voastre, să lucreze în laboratoarele voastre și să se adape la izvorul nepieritor al ideilor geniului francez. Când a sunat ceasul luptei pentru dreptatea și independența naționalităților, România s-a ridicat inspirată de aceleași idei de dreptate, și în mod natural a luat loc lângă Franța. Această frăție de arme a strâns și mai mult legăturile tradiționale care unesc țările noastre, ceea ce le va permite și în viitor să urmărească opera comună a păcii. Regina și cu mine nu vom uita niciodată primirea călduroasă pe care ne-o face Parisul. Vă mulțumim pentru sentimentele ce-ați exprimat în numele comunei Paris și a Departamentului Senei și urăm prosperitate Capitalei voastre, care este un cămin de civilizație ce se bucură de admirația tuturor românilor”¹⁶.

După recepție, Regele Ferdinand s-a întâlnit cu reprezentanții Corpului Diplomatic, după care, împreună cu Regina au participat la un dîneu de gală,

¹⁴ „Cultura Poporului”, Anul IV, Nr. 59, 11 aprilie 1924, p. 1.

¹⁵ „Universul”, Anul XLII, Nr. 84, 13 aprilie 1924, p. 1.

¹⁶ *Ibidem*.

urmat de o serată muzicală, oferite de președintele Millerand la Palatul Elysée, în Sala Murat. Suveranilor români le-au fost prezentați invitații, printre aceștia numărându-se Ion Gheorghe Duca – ministrul de externe, președinții Camerei și Senatului, Raymond Poincaré – președintele Consiliului de Miniștri, mareșalii Joffre, Foch, Pétain, Franchet d’Esperay, prefectul de Poliție, guvernatorul militar al Parisului și prefectul Senei.

Cu ocazia dineului de gală, președintele francez a ținut un toast în care a reamintit audienței cum Regele Ferdinand și-a susținut poporul, pentru ca alături de aliați să-și realizeze visul secular, România Mare. De asemenea, președintele Millerand a amintit și de rolul pe care l-a jucat Regina Maria pe toată perioada războiului și de consolarea pe care a adus-o răniților și bolnavilor:

„Franța, ca și România – spunea președintele Millerand – au aceleași interese pentru menținerea păcii, căci ele au nevoie de muncă liniștită pentru a tămădui rănille cauzate de cel mai crud dintre războaie. Această pace nu poate fi însă menținută decât prin respectarea loială a tratatelor. În acest scop, națiunile amice au încheiat acorduri cu caracter pur defensiv, în spiritul Pactului Societății Națiunilor. Aceste acorduri sunt baza pe care se poate reface Europa. Cred că corespund dorinței de care sunt însuflețite Franța și România, exprimând aici dorința mea ca raporturile dintre ambele țări să devină mai solide. Prietenia dintre ambele popoare se bazează pe comunitatea permanentă a intereselor lor, care nu stau în contradicție cu opera de consolidare a păcii generale. Atât Franța cât și România sunt cei mai hotărâți apărători ai păcii. Plecând de la acest punct de vedere, Senatul și Camera franceză au ratificat unirea Basarabiei cu România, care este ultima verigă din opera glorioasă de refacere și renaștere a națiunii amice”¹⁷.

La rândul său, Regina Maria a ținut să precizeze, în însemnările zilnice ale anului 1924, că în discursul său, președintele Millerand „a accentuat asupra faptului că Franța și Anglia au ratificat indiscutabil dreptul nostru de posesie asupra Basarabiei, un moment care a făcut să-mi vină brusc lacrimile în ochi”¹⁸.

Răspunsul Regelui Ferdinand a fost unul emoționant, reiterând amicitia dintre cele două țări și sprijinul primit în timpul războiului:

¹⁷ „Universul”, Anul XLII, Nr. 84, 13 aprilie 1924, p. 1.

¹⁸ Regina Maria a României, *op. cit.*, p. 188.

„Regina și cu mine suntem profund mișcați de primirea cordială ce ni s-a făcut în Franța și salutăm în persoana dumneavoastră, domnule președinte, națiunea glorioasă, a cărei prietenie constant a contribuit într-o măsură așa de mare la realizarea aspirațiilor naționale ale tuturor românilor. De la urcarea mea pe Tron, am fost însuflețit de datoria ce mi-o impunea istoria poporului meu. Sprijinit de fidelitatea și dragostea sa, precum și de ajutorul amical al aliaților noștri, am putut să înving toate greutățile și să asigur triumful revendicărilor seculare ale națiunii române [...]. Am venit să vă exprim recunoștința României întregi pentru prietenia sinceră și solidaritatea pe care ne-ați dovedit-o. Nu vom uita niciodată ceea ce datorăm Misiunii Militare Franceze, distinșilor ofițeri, bravilor infirmieri ce ni i-ați trimis pe timpul războiului. Vom păstra totdeauna o pioasă recunoștință bravilor fii ai Franței care și-au vărsat sângele pe pământul românesc, alături de soldații noștri, pentru aceeași cauză de justiție și civilizație. Tot așa, ca și Franța, România urmărește o politică pacifică bazată pe aplicarea loială a tratatelor. Am încheiat acorduri cu caracter defensiv așa cum prevede pactul Societății Națiunilor”¹⁹.

Meniul servit suveranilor la acest dineu de gală a fost în întregime unul franțuzesc și a constat în:

Crème Emeraude / Consommé Madeleine / Truite Saumonée à la Gelée de Champagne / Baron d'Agneau de Pauillac à la Chartres / Pâté de Becasses à l'Ancienne / Salade Mimosa / Asperges de Laurice Sauce Mousseline / Bombe Abeille / Dessert²⁰.

Se observă așadar, rafinamentul felurilor de mâncare: păstrăv somonat în aspic de șampanie, mielul de Pauillac cu o carne sărată datorită faptului că turmele pasc pe malul mării, și pregătit după o rețetă care conținea și lichior de Chartres, pateul de becață preparat, de asemenea, după o rețetă tradițională (din Ardeni), sparanghel cu sos muslin²¹.

Dineul a fost urmat de o serată muzicală unde s-a cântat: „Marșul Cidului” de Massenet, uvertura „Flautul fermecat” al lui Mozart, „Peer Gynt”

¹⁹ „Universul”, Anul XLII, Nr. 84, 13 aprilie 1924, p. 1.

²⁰ Biblioteca Națională a României - Colecții Speciale, Fond Saint Georges, CXXVIII, Arhiva gen. Paul Angelescu, Dos. 1, f. 85.

²¹ <https://vacantierul.ro/inedit-imagini-din-calatoria-reginei-maria-si-a-regelui-ferdinand-la-paris-in-1924-si-meniul-dineului-de-la-palatul-elysee/> (accesat la 27 mai 2024).

de Grieg, menuetul din „Burghezul gentilom” de Luli, „Vals trist” de Sibelius, „Berceuse” de Gabriel Fauré, „Dansuri” de Brahms, „Granada” de Albeniz și „Marșul francez” de Saint-Saens²².

A doua zi a șederii la Paris, 11 aprilie 1924, a început pentru Regina Maria cu o vizită la Channel, unde a descoperit modele perfecte de rochii –

„simple și de un desăvârșit bun gust, care mă tentează foarte mult, ceea ce nu mi se prea întâmplă în prezent, întrucât nu-mi place ceea ce este acum la modă și cu silueta mea mai corpolentă, nu le pot purta, dar acestea erau chiar frumoase și bune de purtat”²³.

Apoi, împreună cu Regele Ferdinand și însoțiți de ministrul de război – Naginot și De Fonguiers – directorul protocolului au mers la Arcul de Triumf, la mormântul Soldatului Necunoscut, unde suverana a depus flori „frumoșii mei crini”, iar Regele o coroană și o placă de „Virtutea Militară”²⁴. De la Arcul de Triumf, Regele și Regina României au mers la sediul Legației României, unde s-au întâlnit cu românii rezidenți la Paris, dar și cu „toți francezii care au participat la luptele noastre, în război, precum și numeroși alții care sunt interesați de țara noastră. Toți erau foarte încântați și a fost o atmosferă caldă de loialitate”²⁵.

În după amiaza zilei de 11 aprilie 1924, Regele Ferdinand și Regina Maria au fost invitați să viziteze câmpul de aviație de la Bourget care unea, pe cale aeriană, Parisul cu Bucureștiul. Cu acel prilej a avut loc un spectacol aviatic la care au participat președintele Millerand cu soția și ministrul francez de război. În însemnările zilnice, Regina Maria nota că:

„Un întreg regiment de aviație și-a luat zborul în același timp. Este acum o acerbă competiție între englezi și francezi, în ceea ce privește România, care din ei vor putea avea prioritate în privința avioanelor pentru România. Acolo l-am întâlnit, din nou, pe bătrânul Blériot, care a fost primul care a venit în

²² Biblioteca Națională a României - Colecții Speciale, Fond Saint Georges, CXXVIII, Arhiva gen. Paul Angelescu, Dos. 1, f. 86.

²³ Regina Maria a României, *op. cit.*, p. 187.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem.*

România, cu mulți ani în urmă, ca să demonstreze că omul a învățat să zboare”²⁶.

Ziua s-a încheiat cu un dineu de gală la Legația României, oferit de Rege, președintelui Millerand, după care a urmat o recepție la care au luat parte peste o mie de persoane.

„În seara aceasta am avut mai mult timp să mă îmbrac în liniște – consemna Regina. Mi-am pus rochia aurie cu splendida mea coroană cu safire și arătam ca o adevărată regină, cum le place atât de mult acestor republicani. Am fost realmente fastuoasă, cu un superb evantai din pene de culoarea orhideei, dăruit de Castelane. [...] A fost o atmosferă festivă și entuziastă și lumea s-a strâns în jurul persoanei mele în auriu, ca și cum aș fi fost chiar soarele. Dineu excelent și bine servit, conversație plăcută după aceea. În timpul dineului au fost «lăutari». A fost un succes absolut și flori frumoase”²⁷.

Sâmbătă, 12 aprilie 1924, a fost ultima zi a vizitei oficiale a suveranilor României la Paris. Însoțiți de familia prezidențială, Regele Ferdinand și Regina Maria au asistat la o ședință a Academiei de Belle Arte, unde au fost întâmpinați de către președintele acestui înalt for, în cadrul căruia Regina era membră corespondentă din 1918. La urarea de bun venit a președintelui Academiei, Regele Ferdinand a răspuns:

„Cuvintele dumneavoastră ne mișcă foarte mult, căci Regina și cu mine vedem în ele o nouă dovadă a sentimentelor care leagă țările noastre. Am fost foarte mișcat de onoarea pe care ați făcut-o Reginei chemând-o în mijlocul vostru pe timpul războiului și sunt fericit să pot saluta astăzi pe atâția reprezentanți iluștri ai artei franceze. Popoarele care urmăresc, ca și noi, o politică de pace nu pot avea aspirații mai înalte decât să contribuie la dezvoltarea civilizației mondiale. [...]. Franța poate să fie mândră de artiștii săi, care au știut să răspândească gloria sa în lumea întreagă și să-i asigure admirația și recunoștința popoarelor. Muncind, în măsura mijloacelor sale, pentru același progres și aceeași civilizație ca și Franța, România urmărește același ideal de frumusețe și adevăr de care se inspiră în mod atât de nobil Institutul și Academia franceză”²⁸.

²⁶ *Ibidem*, p. 188.

²⁷ *Ibidem*, p. 189.

²⁸ „Adevărul”, Anul XXXVII, Nr. 12337, 15 aprilie 1924, p. 4.

După recepția de la Academia de Belle Arte, suveranii români, însoțiți de președintele Millerand și soția acestuia, au asistat la un concurs hipic, unde au fost întâmpinați de către baronul Du Toil, președintele Societății hipice franceze. În arenă, au prezentat exerciții un escadron al școlii militare de la Saint Cyr și al Scolii de Cavalerie de la Saumur.

La finalul zilei, președintele Consiliului de Miniștri – Raymond Poincaré a oferit un dineu în onoarea suveranilor, la care au luat parte președintele Millerand cu soția, președintele Camerei, Nunțiul Apostolic, reprezentanți ai Corpului Diplomatic acreditat la Paris. Din partea română, la dineu au fost prezenți Ion Gheorghe Duca, Nicolae Mișu, Victor Antonescu și doamnele de onoare ale Reginei²⁹. Referitor la acest moment, Regina Maria nota:

„Ultimul efort al zilei a fost un mare dineu oferit aici, la locuința noastră (Quai d'Orsay), de soția lui Poincaré. Mai mult sau mai puțin, cam aceeași lume, ambasadori, oficialități. Masa frumos decorată cu trandafiri roșii și iriși. Am avut, ca de obicei, aceiași vecini, Millerand și președintele Camerei. M-am culcat nu prea târziu și toți s-au simțit foarte bine și bine dispuși. A fost ultima îndatorire a șederii noastre aici”³⁰.

În cursul zilei de 13 aprilie 1924, suveranii au plecat la Fontainebleau, fiind însoțiți la gară de către președintele Millerand, Poincaré și alți câțiva miniștri. La Fontainebleau suveranii au fost salutați de către autoritățile civile și militare, după care au luat parte la un dineu și apoi au vizitat castelul. La ora 19.00, Regina Maria a fost condusă la gară, pentru a pleca spre Nisa, iar Regele Ferdinand a revenit la Paris, unde urma să mai rămână câteva zile.

Din Fontainebleau, Regele Ferdinand a trimis Președintelui Republicii Franceze următoarea telegramă:

„În momentul terminării vizitei noastre oficiale în capitala glorioasei Franțe, țin să vă exprim domnule Președinte, în numele Reginei și al Meu, cele mai vii mulțumiri pentru primirea atât de cordială care ni s-a făcut și

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Regina Maria a României, *op. cit.*, p. 191.

amabilitatea cu care am fost înconjurați în timpul șederei noastre în Paris, și de care vom păstra o amintire neuitată și recunoscătoare”³¹.

Președintele Republicii a răspuns cu următoarele cuvinte:

„Foarte mișcat de amabila telegramă a Majestății Voastre, o rog să primească împreună cu mulțumirile mele, asigurarea despre bucuria pe care a avut-o Parisul de a aclama, în persoanele curajosului Rege și grațioasei Regine a României, prieteni de zile rele și de zile bune. Soția mea mi se alătură pentru a reînnoi către Majestatea Voastră precum și către Majestatea Sa Regina – către care prezint omagiile mele cele mai respectuoase – expresiunea sentimentelor noastre de sinceră prietenie”³².

Vizita oficială a suveranilor României în Franța s-a bucurat de un mare succes și atenție din partea presei franceze, dar și din țară. Ziarele „Universul” și „Adevărul” au relatat principalele momente ale vizitei, discursurile celor doi șefi de stat și au făcut comentarii pe marginea acesteia, prima din turneul european al familiei regale, din primăvara anului 1924.

În editorialul ziarului „Adevărul”, din 13 aprilie 1924, a fost analizat discursul Regelui Ferdinand, care a știut „să atingă coarda sensibilă a poporului francez”. Autorul editorialului era de părere că intervenția Regelui a fost în ton cu cei cărora li s-a adresat și că:

„Au fost cuvintele unui suveran care, chiar dacă apare ca reprezentantul unei instituții străvechi, este însă un bărbat al vremii sale și nu uită că formele vechi se pot păstra numai dacă se toarnă mereu în ele un fond nou, corespunzător cerințelor, necesităților și aspirațiilor mai îndepărtate ale acestei vremi”³³. Și editorialistul continua: „Suveranul nostru a vorbit de generațiile noastre tinere care s-au adăpat cu sete din ideile geniului francez. [...] Cuvintele de libertate și democrație în gura regelui implică o lecție și un angajament. Regii, șefii de stat vorbesc rar în public, dar când vorbesc, fiecare cuvânt al lor trebuie cumpănit și-și are rostul lui”³⁴.

³¹ „Cultura Poporului”, Anul IV, Nr. 59, 11 aprilie 1924, p. 1.

³² *Ibidem*.

³³ „Adevărul”, Anul XXXVII, Nr. 12336, 13 aprilie 1924, p. 1.

³⁴ *Ibidem*.

În ceea ce privea discursurile de la Palatul Elysée, autorul era de părere că președintele Millerand:

„a preaslăvit pacea și a subliniat că în tendința de a o înlesni și apăra, interesele Franței și ale României se întâlnesc. Președintele a exprimat destul de clar ideea că garanția păcii este o rețea de acorduri defensive, conforme pactului Ligii Națiunilor, ca acelea care există deja între statele amice. S-a făcut și mai clar aluzie la dorința Franței ca un asemenea acord să fie încheiat între marea republică și țara noastră”³⁵.

Despre cuvântul de răspuns al Regelui Ferdinand se consemna faptul că suveranul nu a dat un semnal direct la aluzia președintelui Millerand, aceea de a se încheia un acord defensiv între cele două țări, după modelul franco- cehoslovac.

„În tot cazul, suveranul a răspuns la aluzia domnului Millerand cu toată dragostea și căldura pentru Franța, evaziv însă în ceea ce privește un asemenea acord. A făcut totuși aluzie la acordurile încheiate de noi cu statele Micii Antante, pe când cu privire la raporturile noastre cu Franța, suveranul socotește că mulțumită păcii dobândite cu atâtea jertfe, fără ca să fie deci nevoie de intervenția vreunui instrument, «raporturile dintre țările noastre tind a se consolida tot mai mult»”³⁶.

În preajma începerii vizitei în Franța a suveranilor României, în paginile ziarelor românești au fost publicate articole din presa franceză, care anunțau prezența acestora prin lungi articole, unde Regele era prezentat ca „un soldat loial și întreprinzător”³⁷.

„Le Journal” arăta că: „România care a jucat un rol decisiv în Marele Război, este împreună cu Polonia unul din pivoții echilibrului în Europa Orientală. Politica Franței și a României sunt solidare și strâns legate”³⁸. Ziarul „Le Temps” scria:

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ Universul, Anul XLII, Nr. 82, 10 aprilie 1924, p. 11.

³⁸ *Ibidem.*

„Suveranii români sunt siguri că vor fi aclamați la Paris și că vor fi întâmpinați cu dragoste. România joacă un rol important în echilibrul european, căci ea este singura mare putere de la gurile Dunării, pe care le deține singură, de la restituirea Basarabiei”³⁹.

„Petit Journal” scria că vizita suveranilor români va cimentea și mai mult simpatia seculară dintre ambele țări, iar „Le Rappel” declara că: „Franța întreagă era fericită să aclameze, pe lângă Regele Ferdinand, pe grațioasa Regină Maria, al cărei zâmbet simbolizează poezia generoasă și ardoarea sufletului român”⁴⁰. „Le Matin” constata că suveranii României „au cules expresia inalterabilei recunoștințe a Franței”⁴¹, iar „Petit Parisien” scria că „Parisul exprimând bravilor aliați toată recunoștința Franței, aclamările au fost așa de numeroase, așa de calde, așa de vibrante, pe tot parcursul vizitei suveranilor români”⁴². „Gaulois” relata că:

„pacea poate să fie asigurată prin solidaritatea constantă a națiunilor care au același interes de a-și garanta reciproc siguranța. Înțelegerea dintre Franța și România nu poate decât să întărească acest dig de apărare”⁴³.

Prietenul suveranilor români, din perioada neutralității și a Marelui Război, academicianul Robert de Flers a scris în ziarul „Le Figaro” un articol entuziast dedicat Regelui Ferdinand și Reginei Maria:

„Nu trebuie să uităm că Regele Ferdinand, deși german a condus armatele sale împotriva batalioanelor Puterilor Centrale, pentru a apăra dreptul și suveranitatea popoarelor amenințate. Pe când germanii au cotropit pământul României amenințând și insultând pe Regele Ferdinand, acesta a spus: «Datoria mea înaintea de toate», răspunzând astfel lozincii germane: «Înainte de toate germani». Azi când drapelul român fâlfâie pe toate monumentele franceze și culorile lui se amestecă cu cele ale Franței, trebuie să ne amintim că împotriva atitudinii rușilor, a invaziunii, a mizeriei și a epidemiilor, România a rămas credincioasă Franței. Cu toate că România gema sub jugul invaziunii străine, ea reprezenta o amenințare pentru inamic, care a fost silit să țină șase

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ „Universul”, Anul XLII, Nr. 85, 14 aprilie 1924, p. 1.

⁴¹ *Ibidem*

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

divizii concentrate în Muntenia. Trebuie să ne mai amintim, cu prilejul vizitei suveranilor români, că Franța are în România un cămin de simpatie și de devotament, a cărei flacără n-a putut să fie micșorată de dificultățile economice. Suveranii români sunt aliații cei mai hotărâți ai Franței. Iată de ce Parisul îi va aclama și-i va saluta cu entuziasm⁴⁴.

Așadar, vizita Regelui Ferdinand și a Reginei Maria în Franța a reprezentat un moment important în istoria relațiilor româno-franceze, și a consolidat tradiționala amiciție dintre cele două țări, chiar dacă interesele României și ale Franței nu se intersectau întotdeauna în politica Micii Înțelegeri. Prezența suveranilor români în Franța a fost de bun augur pentru ceea ce avea să se întâmple în politica externă a României: semnarea la 10 iunie 1926 a tratatului de alianță și prietenie franco-român, așteptat de doi ani de către diplomații români.

Ștefania DINU
Muzeul Național Cotroceni

⁴⁴ „Universul”, Anul XLII, Nr. 84, 13 aprilie 1924, p. 1.